

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 336.71

Володимир КОРНЕЄВ

ІНСТИТУЦІЙНА РОЛЬ БАНКІВ РОЗВИТКУ У ФОРМУВАННІ КРЕДИТНИХ ПЕРЕДУМОВ СТАБІЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Проаналізовані питання функціонування банків розвитку і ресурсозабезпечення економіки України в умовах дефіциту фінансових ресурсів. Розглянуті особливості діяльності зарубіжних банків розвитку, зокрема Бразилії, Китаю, Німеччини та Казахстану, на основі чого визначено необхідність створення і започаткування діяльності Банку розвитку в Україні для стабілізації економіки і кредитування реального сектору. Обґрунтовані можливості фінансування пріоритетних інвестиційних проектів за участю Банку розвитку з використанням цільової емісії центробанку. Розкрито значимість і перспективи діяльності Банку розвитку в Україні, яка призведе до активізації кредитування реального сектору вітчизняної економіки та стабілізації банківської системи країни.

Метою статті є дослідницька акцентація інституційної ролі банків розвитку у фінансуванні пріоритетних інвестиційних проектів у рамках кредитної підтримки та стабілізації економіки держави на сучасному етапі.

У ході дослідження використано методи компаративного аналізу та порівняння для вивчення досвіду роботи банків розвитку країн світу, емпіричний метод для дослідження особливостей кредитування пріоритетних галузей економіки України, методи синтезу та узагальнення для побудови схеми реалізації механізму фінансування інвестиційних проектів за участю Банку розвитку та з використанням цільової емісії центробанку.

Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні механізму реалізації інституційних можливостей банку розвитку з використанням цільової емісії центрального банку як одного з варіантів вирішення нагальної проблеми подолання дефіциту фінансових ресурсів в економіці України.

Практичне значення дослідження полягає у розробці покрокового порядку реалізації механізму фінансування інвестиційних проектів за участю Банку розвитку та з використанням цільової емісії центробанку.

Ключові слова: банк, банк розвитку, кредитування, економіка, емісія, рефінансування.

JEL: E500; 580; G210.

Постановка проблеми. Інституційна структура банківських систем багатьох країн переформатовується функціонально і кількісно в рамках змін ринкової кон'юнктури. В Україні цей об'єктивний процес спостерігається в двох аспектах – як результат регуляторно-наглядової діяльності центробанку (НБУ), так і внаслідок посилення конкуренції та корпоративних змін безпосередньо на другому рівні вітчизняної банківської системи.

Водночас невирішеною залишається проблема дефіциту фінансових ресурсів – кредитних та інвестиційних для задоволення відповідних потреб клієнтів банків. Такий дефіцит, що загострюється у нестабільні періоди, є тим негативним явищем, що обмежує можливості економічного відтворення в різних секторах економіки, зокрема в реальному (секторі нефінансових корпорацій). Банківська статистика засвідчує коливання обсягів кредитування юридичних осіб – за 2015 р. кредити юридичним особам у національній валюті зменшились на 19,1%, в іноземній – на 20,3% [1]. Додатково “кредитне стиснення” у минулому році виявилось і в трикратному зменшенні обсягів випусків корпоративних облігацій порівняно з 2008 р. [2]

В Україні дотепер взаємодія фінансового і реального секторів економіки стикається із суттєвими перепонами. Банківські установи як комерційні організації здебільшого націлені на отримання максимального прибутку за короткий строк, зокрема спекулятивного характеру, і відтак не зацікавлені у фінансуванні інвестиційних проектів у реальному секторі, де маржа прибутку зазвичай нижча, а рівень операційних витрат на банківське супроводження – вищий. Банкоцентрична модель укладу фінансового сектору України поряд з іншими причинами мінімізує участь фондового ринку у мобілізації необхідних фінансових ресурсів.

За таких обставин актуалізується необхідність пошуку додаткових/альтернативних джерел та інструментів формування й акумуляції фінансових ресурсів у банківській системі, зокрема у сегменті діяльності державних банків чи банків з участю держави в капіталі. Таким джерелом, як показує міжнародний досвід, можуть бути ресурси спеціальної фінансової установи – Банку розвитку з використанням (за необхідності) цільової емісії центробанку.

Банки розвитку (інша вживана назва – багатосторонні фінансові інститути) надають фінансові та інші послуги/ресурси для підтримки і реалізації пріоритетних інвестиційних проектів (т. зв. драйверів росту) у визначених основних ринкових сегментах [3]. При цьому забезпечується реалізація загальнодержавних інтересів і завдань фінансування соціально-економічного розвитку країни щодо стабілізації і модернізації національної економіки, “фокусування” національних економічних пріоритетів, стимулювання інвестиційної, зовнішньоекономічної, страхової, консультативної діяльності, спрямування закумуляованих інвестиційних коштів у визначені пріоритетні сфери економіки (галузі) для підвищення конкурентоспроможності держави та її суб'єктів у міжнародному гео економічному просторі.

Діяльність банків як інститутів розвитку спрямовується на “... усунення “провалів ринку” і вирішення таких чотирьох основних завдань: подолання провалів ринку в інноваційній сфері; усунення інституційних провалів ринку (формування відсутніх, але необхідних сегментів ринку); розвиток економічної і соціальної інфраструктури; елімінація суттєвих регіональних дисбалансів розвитку” [4, с. 4].

Банк розвитку є фінансовою установою (державною фінансовою корпорацією) банківської системи країни, 100% капіталу котрої, як правило, належить державі. Започаткування та розгортання діяльності банку розвитку унормовується спеціальними

законодавчими та підзаконними актами. Формування ресурсної бази (пасивів) банку розвитку можливо як за рахунок державних коштів, так і за рахунок коштів ринку, тобто приватного сектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У цьому напрямку наукові та експертні розробки у цьому напрямі набувають все більшого поширення. Питання реорганізації банківських установ та диверсифікації банківських послуг досліджують Т. Васильєва, А. Гриценко, Т. Кричевська, Т. Майорова, В. Міщенко, С. Міщенко, С. Науменкова, Л. Примостка, Б. Пшик та інші фахівці. В оглядово-аналітичній частині узагальнюючою інформативною платформою за відповідних умов можна вважати робочий звіт співробітників Світового банку щодо ролі банків розвитку та механізмів підвищення їх ефективності (2011 р.) [5].

Метою даної статті є дослідницька акцентція інституційної ролі банків розвитку у фінансуванні пріоритетних інвестиційних проектів у рамках кредитної підтримки та стабілізації економіки держави на сучасному етапі. Зазначене викликає, як вбачається, відповідний дослідницький інтерес, чим і обумовлена підготовка цієї статті.

Виклад основних результатів дослідження. Банки розвитку можуть бути: 1) глобального рівня – це Світовий банк (включаючи його структури – МБРР, МАР, МФК); 2) регіональними (спеціалізованими) – Європейський банк реконструкції та розвитку, Чорноморський банк торгівлі і розвитку, Африканський банк розвитку, Азійський банк розвитку, Ісламський банк розвитку, Арабський банк економічного розвитку Африки, Банк розвитку країн БРІКС, банки розвитку окремих країн та інші [6].

Вивчення зарубіжного досвіду діяльності банків розвитку показало, що такі структури займають важливу нішу в інституційній структурі фінансового сектору економіки. Практика їх діяльності орієнтується на вирішення стратегічних завдань підтримки національних економік, зокрема в кредитно-інвестиційному та експортному спрямуванні. Індикативна характеристика діяльності окремих зарубіжних банків розвитку подається нижче.

Бразильський Національний Банк Економічного і Соціального Розвитку (BNDES) є найбільшим банком розвитку в світі. BNDES перебуває у державній власності, отримує державні кошти для поповнення свого капіталу, але також отримує плату від позичальників за користування останніми ресурсами банку. Крім того, через афілійовану установу BNDESPAR, банк є прямим учасником ринку венчурного капіталу і набувачем великих стратегічних пакетів акцій у капіталі низки компаній. Для більшої ефективності BNDES, як і інші державні підприємства в Бразилії, має переваги в прибуткових схемах для своїх співробітників. Банк надає гранти і на соціальні проекти, однак вони мають зворотний характер, видаються на більш вигідних умовах, ніж у місцевих банків. Сфера кредитування BNDES доволі широка і включає венчурне фінансування (як еквівалент венчурних фондів); інфраструктурні проекти; підтримка торгівельної та іншої експансії бразильських крупних корпорацій (у т.ч. угод злиття і поглинання). BNDES бере участь у публічних тендерах, представляє дані про позичальників, їх активи і наслідки наданих пільгових кредитів. Банк надає кредити за довгостроковими процентними ставками, які є меншими порівняно з ринковими.

Основні напрями секторальної підтримки BNDES – інфраструктура, обробна промисловість та видобування корисних копалин. Чистий прибуток банку в максимальному дотепер розмірі 6,1 млрд. дол. був досягнутий у 2011 р. і став можливим завдяки обслуговуванню випуску (андерайтингу) казначейських зобов'язань держави обсягом 63 млрд. дол. США. Загалом кумулятивна сума трансфертів держави банку

протягом 2008–2010 рр. становила 180 млрд. дол., і в 2012 р. – приблизно 25 млрд. дол. США. За оцінками, більше половини обсягів фондування з відшкодуванням різниці між процентними ставками банк одержує від Казначейства. Водночас, через таку значну залежність від державних джерел фінансування рейтингова агенція Moody's була змушена знизити рейтинг BNDES до рівня суверенного рейтингу Бразилії.

15 липня 2014 р. у м. Форталеза (Бразилія) було оголошено про створення нового Банку розвитку представниками країн групи БРІКС (Бразилія, Росія, Індія, Китай, Південно-африканська республіка) з основними напрямками діяльності у сфері інфраструктури та фінансування потреб поточного розвитку країн учасників цієї групи [7].

Банк Розвитку Китаю (CHDB) є другим за обсягом активів у світі банком розвитку, що заснований у 1994 р. з метою надання фінансування проектам національного значення, зокрема інфраструктурним, а також у сфері енергетики, транспорту, добувної промисловості. За роки існування банк видав кредитів на суму понад 700 млрд. дол. Основними джерелами його фондування також (як і в Бразилії) є випуск облігацій, причому як у Китаї, так і за межами країни. Випущені банком забезпечені боргові зобов'язання (CDB), що знаходяться у портфелі місцевих банків, розглядаються як безризикові активи в рамках запропонованих правил достатності капіталу центробанку КНР. В окремі періоди банк був другим за величиною емітентом облігацій у Китаї (після Міністерства фінансів), що становило до чверті випущених облігацій країни в юанях і зробило банк найбільшим кредитором в іноземній валюті¹⁸.

У сучасних нестабільних умовах Німецький банк розвитку (KfW — Kreditanstalt für Wiederaufbau – третій за величиною банк ФРН) брав участь у реструктуризації банківської системи. Так, у 2007–2008 рр. на порятунок Німецького промислового банку він витратив 8,4 млрд. євро). Для полегшення доступу до кредитних ресурсів для компаній, що мають потенційно ефективні бізнес-плани, уряд Німеччини влітку 2009 р. оголосив про створення спеціального державного фонду (10 млрд. євро), розпорядником якого став Німецький банк розвитку. До функцій цього банку належить надання кредитів банкам, які обслуговують компанії, що звернулися за антикризовою підтримкою. Банк мав практику (у 2009–2010 рр.) реалізації програми надання кредитним організаціям так званих глобальних позик (максимум на вісім років) для рефінансування корпоративних кредитів. Кошти виділялися з бюджету спеціальної програми Німецького банку розвитку з корпоративного кредитування (загальний обсяг 40 млрд. євро).

У Казахстані більше чверті обсягу інвестиційного довгострокового кредитування банками юридичних осіб припадає на частку "Банк розвитку Казахстану" [9] (або 84% усіх його операцій). Так, з початку діяльності (2000 р.) Банком вкладено в економіку Казахстану 7,5 млрд. дол., введено в експлуатацію 78 проектів, створено 20,4 тис. робочих місць. Частка середньострокових (до 10 років) кредитів на реалізацію інвестиційних проектів у портфелі Банку становить 48,3%, довгострокових (від 10 років і більше) – 51,7%. Середньозважена ставка кредитного портфеля дорівнює 8,51% річних, середньозважений строк надання кредитів 10,66% років. Схвалені Банком інвестиційні проекти відповідають цілям, завданням і стратегічним напрямкам, визначеним у Стратегії індустріально-інноваційного розвитку Республіки Казахстан на 2003–2015 рр. Банк фінансує проекти в шести із семи перспективних кластерів (металургія, транспортна логістика, текстильна й харчова промисловість, нафтогазове машинобудування, виробництво будівельних матеріалів).

Досвід зарубіжних країн (у т. ч. тих, що розвиваються) засвідчує ефективність функціонування банків розвитку. Нижче наведена узагальнена інформація щодо функцій, джерел та інструментів фінансування банками розвитку інвестиційних проектів (вибірка за результатами аналізу відповідної зарубіжної практики).

Таблиця 1

Функції банків розвитку та джерела/інструменти фінансування проектів*

Функції	Джерела та інструменти фінансування
<ul style="list-style-type: none"> – фінансування інвестиційних проектів національного значення; – корпоративне довгострокове кредитування “ефективних бізнес-планів”; – секторальне фінансування; – участь у фінансових програмах емітентів (у т. ч. андеррайтинг держбондів); – надання гарантій, поручительств; – підтримка експорту, страхування експортних кредитів та інвестицій; – розвиток проектів державно- приватного партнерства 	<ul style="list-style-type: none"> – пряме фондування від центробанку, казначейства (+ нівелювання різниць в %-их ставках); – випуск власних цінних паперів, зокрема бондів; – плата за надані послуги – процентні та інші надходження; – сек’юритизація активів (агрегація пулу активів, контрактів чи позичок та їх вартісна трансформація у боргові цінні папери

Примітка. Авторська вибірка/синтез із сайтів зарубіжних банків розвитку та практики інвестування.

В Україні банки розвитку дотепер так і не розпочали функціонувати повною мірою, незважаючи на тривалі спроби створення законодавчих та операційних умов діяльності. Очевидною (але не єдиною) причиною є відсутність усталеного механізму фондування цих фінансових установ та очікувані непрості питання щодо особливостей регулювання та нагляду за їх діяльністю.

Тривалий час функції банку розвитку фактично виконував Національний банк України, хоча ці функції не передбачені ні Конституцією України, ні Законом України “Про Національний банк України”. Інструментом були кредити рефінансування, які зазвичай використовуються для підтримки ліквідності банку при виконанні центральним банком своєї ключової функції кредитора останньої інстанції. Натомість в Україні кредити рефінансування використовувалися не на підтримку ліквідності банків, а на стимулювання кредитної активності. Банківська установа могла звернутися до НБУ з проханням надати кредит рефінансування під заставу деяких активів (наприклад, ОВДП). Надаючи кредит рефінансування під забезпечення такими кредитами, НБУ фактично виступав банком розвитку, оскільки ставав кінцевим постачальником кредитних коштів. Подібна ситуація тривала аж до початку останньої фінансової кризи, коли НБУ повернув кредитам рефінансування їх первісне значення, залишивши цей інструмент лише для використання в рамках виконання функції кредитора останньої інстанції. Саме в цей час – у 2008–2009 рр. – почалися активні дискусії щодо доцільності створення в Україні банку розвитку саме як банку другого рівня. Основними аргументами за необхідність створення такої установи були потреба в остаточному розділенні функції кредитора останньої інстанції від функції банку розвитку в НБУ та наполягання на фінансовій підтримці реального сектору за рахунок державних коштів в умовах інвестиційної дисфункції ринку капіталів. На противагу, основними аргументами проти створення такого банку були очікувані проблеми реалізації пруденційного нагляду, можливість задіяння банку у корупційних схемах, що могло б призвести до невиконання покладених на нього функцій.

В Україні створення вітчизняного банку розвитку все ще планується. У дослідженні застерігається, що створений Український банк реконструкції і розвитку не можна вважати інститутом розвитку, він не здійснює довгострокового інвестиційного кредитування і його вплив на економіку мізерний [10]. Для формування і нарощування капіталу державних банків розвитку пропонується використовувати заощадження населення під державні гарантії їх повернення [11, с. 60].

На розгляд різного роду органів неодноразово подавалися пропозиції щодо необхідності створення такого банку та наділення його відповідними функціями. Принагідно тут згадуються ініціативи Національного агентства з реконструкції і розвитку (НАУРР) у 90-і роки. Однак ці та інші пропозиції не просувалися далі різних законопроектів або проектів постанов відповідних органів виконавчої влади. Причиною цього є не тільки брак фінансування подібного банку (зрештою, наразі подібні функції виконувала Група управління проектами міжнародних кредитних ліній НБУ, що контролювала використання коштів різноманітних донорів, у т. ч. KfW), скільки недостатність розуміння місця та ролі такого банку у банківській системі України. Свого часу уряд України оприлюднив розпорядження № 439 від 08.04.2009 р. “Про утворення комісії з питань утворення Банку сприяння розвитку на базі ВАТ” Український банк реконструкції та розвитку” (УБРР). Ще раніше пропонувалося створити банк розвитку на основі іншого державного банку – “Укрексімбанку”. Причиною відмови Уряду від ідеї спеціальної диверсифікації діяльності “Укрексімбанку” та створення на основі одного з його структурних підрозділів банку розвитку є можливість швидкої реалізації урядових завдань на базі порівняно невеликого УБРР. З практичної точки зору суттєвим фактором, що дестимулює створення вітчизняного банку розвитку, є те, що основний в Україні регіональний банк розвитку – ЄБРР – використовує гривневі інструменти, тобто це потенційно може скласти суттєву конкуренцію ще не створеному вітчизняному банку розвитку.

Втім, незважаючи на складнощі розвитку економіки України останнім часом, позитивним сигналом для міжнародних інвесторів стало посилення інтересу регіональних банків розвитку до реалізації інвестиційних проектів в Україні. Так, у 2014 р. угоди щодо реалізації проектів у нашій державі підписали ЄБРР, МФК, ЧБТР загальним обсягом 967,17 млн. дол. (зокрема, 558 млн. і 409,17 млн. дол. у першому і другому півріччі відповідно) [12, с. 161, 164]. Наприклад, ЄБРР підтримав експортно-імпорتنі операції, збільшивши обсяги фінансування за програмою сприяння торгівлі (ПСТ) для ПАТ “Укрексімбанк” до 270 млн. дол. Частка України в частині проектного фінансування досягла 19,8% і набула другої позиції серед групи інших країн (лідером є Казахстан з часткою понад 46%). У частині виділення позик суверенного фінансування від МБРР і МАР, включаючи гранти і технічну допомогу, частка України у минулому році становила 42% – 1,3 млрд. дол. від загального обсягу.

Започаткування діяльності та функціонування Банку розвитку потребує реалізації відповідного державного адміністративного проекту у сфері інституційного сектору загальнодержавного управління і належного його нормативно-правового забезпечення. Банк розвитку в Україні має бути створений як спеціальний державний банк “другого рівня” для надання кредитів рефінансування банкам, які провадять кредитні операції щодо підтримки пріоритетних інвестиційних проектів, що відповідають встановленим державою критеріям. Це надзвичайно важливе завдання розвитку банківської системи й економіки держави загалом [13]. Критеріальний відбір пріоритетних інвестиційних проектів для їх фінансування на особливих умовах на сьогодні можливий у рамках дотримання положень Постанови Кабінету Міністрів України від 14.08.2013 р. № 715

“Про затвердження Порядку відбору, схвалення і реєстрації інвестиційних проектів у пріоритетних галузях економіки та вимог до таких проектів” [15]. Доступними цільовими кредитами Банк розвитку зможе стимулювати розвиток виробництв, які розширюватимуть внутрішній ринок (наприклад, проекти в реальному секторі, інфраструктура, сільське господарство, переробка сільгосппродукції тощо), створюватимуть робочі місця та через коопераційні зв'язки даватимуть поштовх подальшому розвитку виробництва й інфраструктурних галузей.

Напрями й очікувані результати діяльності Банку розвитку в Україні такі:

- фінансування проектів розвитку сектору нефінансових корпорацій;
- реалізація заходів державної економічної політики у сфері ринків капіталу, банківської системи, інвестування, міжнародного співробітництва, державно-приватного партнерства;
- стабілізація фінансової системи і реального сектору за рахунок проведення визначених пріоритетних інвестиційно-кредитних (не спекулятивних) угод, які мають вирішувати загальнодержавні питання економічного розвитку;
- активізація легального кругообігу фінансових ресурсів з відповідним зменшенням частки тінізації економіки за рахунок легалізації капіталу за його походженням і спрямуванням;
- підвищення довіри наявних і потенційних клієнтів до вітчизняних банків та інших фінансових інститутів, повернення вільних коштів на банківські рахунки, сприяння процесу інтермедіації, відновлення “циркуляції кредиту” в реальному секторі;
- залучення фінансових ресурсів державних і приватних інвесторів та кредиторів і спрямування їх у заздалегідь цілеспрямований кругообіг капіталу.

На рис. 1 показана можлива схема фінансування інвестиційних проектів за участю Банку розвитку з використанням цільової емісії центрбанку (НБУ).

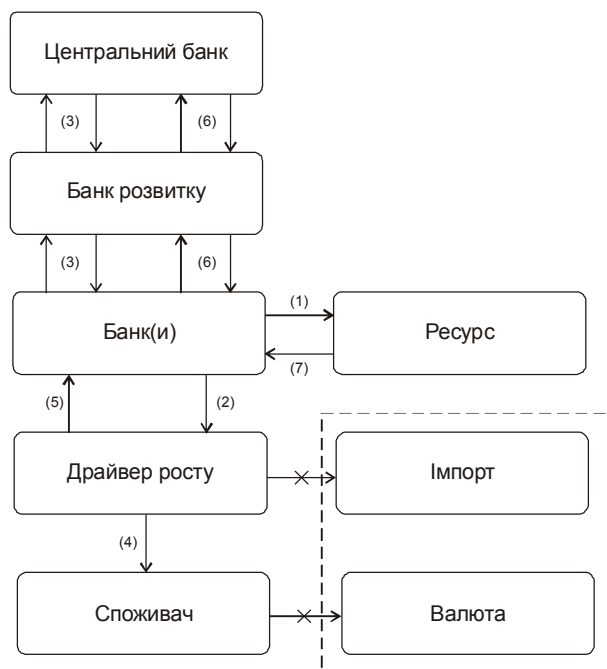

Рис. 1. Фінансування інвестиційних проектів за участю Банку розвитку та з використанням цільової емісії центрбанку

Згідно з поданим рисунком:

- Центральний банк – Національний банк України, який має виключне право здійснювати емісію національної грошової одиниці;
- ресурс – фінансовий ресурс у вигляді грошових коштів у національній валюті (наприклад, депонування);
- банк (и) – банківська установа України;
- драйвер росту – вітчизняний товаровиробник, що залучає та використовує ресурс;
- споживач – особа (резидент або нерезидент), що споживає продукцію, роботи, послуги драйвера росту;
- імпорт – продукція, що вироблена нерезидентами та імпортована до України;
- валюта – ресурс у вигляді грошових коштів в іноземній валюті.

Пояснення щодо покрокового порядку реалізації цієї схеми є таким:

- (1) залучення фінресурсу банком з відкритого ринку, переважно короткострокового;
- (2) видача банком кредиту драйвера росту – кредитування вітчизняного товаровиробника відповідно до критеріїв відбору інвестпроектів;
- (3) отримання рефінансування (банком – від банку розвитку, а останнім – від НБУ). Фактично, це і є цільова емісія НБУ, який через банк розвитку компенсує обсяг і вартість фінансового ресурсу, який був вкладений в інвестпроект. Обсяг рефінансування має враховувати різницю між тим, за якою вартістю банк розвитку залучає ресурс, та ставкою, за якою він через інші банки (чи безпосередньо) кредитує проекти, що пройшли якісний відбір за визначеними критеріями;
- (4) виробництво продукції драйвером росту та продаж її споживачу;
- (5) повернення драйвером росту кредиту банку-кредитору;
- (6) банк повертає кредит рефінансування центральному банку – за рахунок надходжень від драйвера росту;
- (7) повернення фінансового ресурсу банком ринку (наприклад, депоненту).

Особливості використання цієї схеми можуть варіюватися залежно від поточної ринкової кон'юнктури. Наприклад, проміжок часу між кроками (2) та (3) може бути визначений окремо, але логічно буде припустити, що банк-кредитор зацікавлений в якнайшвидшому відновленні своїх обігових коштів, тому цей час повинен бути зведений до мінімально необхідного для здійснення контрольних процедур та документального оформлення операції. Розмір рефінансування порівняно з обсягом фактичної заборгованості повинен бути встановлений з урахуванням величин ставок залучення ресурсу та кредитування інвестиційного проекту. Після отримання рефінансування банк-кредитор може повернути ресурс (виконати крок 7) або повторно спрямувати його в наступний інвестиційний проект (виконати крок 2).

Вищенаведена схема "запуску" діяльності банку розвитку з використанням цільової емісії НБУ має кілька переваг. Зокрема, це:

- цільовий та контрольований характер кредитування. Видача кредиту банком-кредитором драйверові росту відбувається виключно на заздалегідь визначених умовах (строк, відсоткова ставка, критерії привабливості проекту тощо). У такий спосіб відсікаються можливі зловживання з боку банків-кредиторів щодо спрямування наявного фінансового ресурсу у неперіоритетні проекти.
- попередній відбір банку для отримання рефінансування. З метою максимізації доступності інструменту кредитної підтримки для широкого кола драйверів росту це мають бути банки із присутністю в усіх регіонах України та з достатнім рівнем надійності й кредитоспроможності.

Зазначені аспекти такого цільового і контрольованого кредитування позичальників усувають макроекономічні ризики, які супроводжують емісійне наповнення економіки (інфляційні очікування, монетизація дефіциту бюджету, розмір прямого чи гарантованого боргу).

Реалізація інституційних можливостей банку розвитку з використанням цільової емісії центрального банку є одним з варіантів вирішення нагальної проблеми подолання дефіциту фінансових ресурсів в економіці України. На сьогодні держава має вкрай обмежені можливості формувати ресурсну базу банку розвитку за рахунок різних джерел (таких, наприклад, як спеціальні відрахування від продажу невідновлюваних ресурсів – досвід Казахстану, або приватизації державного майна). За таких умов проблема дефіциту фінансових ресурсів для інвестиційного розвитку без цільової емісії центрального банку не буде повністю подолана, оскільки за сучасної кон'юнктури ринку запозичень банк розвитку, скоріш за все, матиме проблеми із формуванням належної за обсягами ресурсної бази за рахунок боргових та інших коштів. Для розширення власної ресурсної бази і переліку фінансових послуг банк розвитку міг би виступати андеррайтером випусків та маркет-мейкером випущених державних цінних паперів, підтримуючи їх ліквідність та забезпечуючи прийнятні умови їх розміщення та обігу (фактично переймаючи такі операції на сьогодні від ПАТ “Укресімбанк” та ПАТ “Ощадбанк”).

Потенційно низькі обсяги коштів, що можуть бути спрямовані на капіталізацію Банку розвитку в умовах дефіциту бюджетних коштів, обумовлюють застосування нових інструментів фінансового ринку та заходів монетарного стимулювання. Зокрема, це:

- свопи (заміна) частини емітованих ОВДП і викуплених шляхом емісії в портфель НБУ (за станом на початок вересня їх обсяг складав 361 млрд. грн.) і ОВДП у банках з державним капіталом на емітовані облігації під інфраструктурні проекти;
- випуски інфраструктурних та інших облігацій з державними гарантіями та їх розміщення серед банків з державним капіталом [12, с. 168];
- структурування випусків нових облігацій під інфраструктурні проекти шляхом створення окремої компанії під випуск з концентрацією у ній найбільш прибуткових активів, запровадження державних гарантій під фінансування Банком розвитку визначених проектів.

Висновки. Банк розвитку в Україні може і повинен стати головною банківською установою – трансформатором фінансових ресурсів у реальний сектор економіки через цілеспрямоване кредитування пріоритетних інвестиційних проектів. У сучасних нестабільних умовах банк розвитку може відіграти роль фінансового провідника процесів економічного відновлення і наступного зростання.

Для стимулювання створення і започаткування діяльності “повноцінного” банку розвитку в Україні необхідні:

- законодавче (а не підзаконне, як наразі) регулювання діяльності банку розвитку. Як відзначається у згаданому вище робочому звіті Світового банку – “у країнах з Цивільним кодексом банки розвитку створюються спеціальним законом”;
- зміна акцентів емісійної політики НБУ у забезпеченні економіки достатніми фінансовими ресурсами через Банк розвитку в рамках центробанківської функції єдиного емісійного центру.

Створення і започаткування діяльності банку розвитку Україні дасть можливість:
а) реалізувати заходи державної економічної політики у сфері розвитку ринків капіталу, банківської системи, інвестування, міжнародного співробітництва, державно-приватного

партнерства; б) стабілізувати розвиток фінансової системи і реального сектору за рахунок проведення визначених пріоритетних інвестиційно-кредитних (не спекулятивних) угод, покликаних вирішувати загальнодержавні питання економічного розвитку; в) підвищити довіру наявних і потенційних клієнтів до вітчизняних банків та інших фінансових інститутів, повернути частину вільних коштів на банківські рахунки; сприяти процесу інтермедіації та ринку фінансових послуг; запустити “циркуляцію кредиту” у реальному секторі економіки; г) активізувати легальний кругообіг фінансових ресурсів (коштів) з відповідним зменшенням частки тінізації економіки; сприяти підвищенню рейтингів держави та вітчизняних корпорацій у міжнародних градаціях конкурентоспроможності та платоспроможності; д) обмежити канали і можливості непродуктивного переміщення спекулятивного капіталу.

Література

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : <http://www.bank.gov.ua/>.
2. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : <http://www.nssmc.gov.ua/>.
3. Щодо індексу платоспроможності кредитних установ: Директива Ради 89/647/ЄЕС від 18.12.1989 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.lidasoft.com.ua/index.php/component/lica/?p=0&base=1&menu=330050&u=1&type=1&view=text>
4. Солнцев О. Институты развития: анализ и оценка мирового опыта / О. Солнцев, М. Хромов, Р. Волков // Проблемы прогнозирования. – 2009. – № 2. – С. 4.
5. Development Banks Role and Mechanisms to Increase their Efficiency [Електронний ресурс] / E. Gutierrez, H. Rudolph, T. Homa, B. Enrique // The World Bank. – 2011. – Режим доступу до ресурсу : <https://www.researchgate.net/publication/228275928>.
6. Международные банки развития [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : <http://finance.cofe.ru/M/MEZHHDUNARODNYIE-BANKI-RAZVITIYA>.
7. New BRICS Bank a Building Block of Alternative World Order. The World Post. 07.18.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.huffingtonpost.com/parag-khanna/new-brics-bank_b_5600027.html
8. China Development Bank. Annual Report. 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cdb.com.cn/english>
9. Банк развития Казахстана [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kdb.kz/ru/about/reports/>
10. Пшик Б. І. Актуальні проблеми розвитку банківської інвестиційної діяльності в Україні [Електронний ресурс] / Б. І. Пшик, О. О. Печенко // Збірник наукових праць Університету банківської справи Університету НБУ. – 2014. – № 1(16) – Режим доступу : http://fd.khibs.edu.ua/archive_2%2817%292014_ukr.html
11. Васильєва Т. Державні інвестиційно-інноваційні банки: проблеми та перспективи функціонування / Т. А. Васильєва, В. В. Оніщенко // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2011. – № 3. – С. 60.
12. Байбикова Э. Р. Деятельность международных банков развития во II полугодии 2014 г. / Э. Р. Байбикова // Евразийская экономическая интеграция. – 2015. – № 1 (26). – С. 161, 164.
13. Фурман В. Економіку врятує Банк розвитку [Електронний ресурс] / В. Фурман. – Режим доступу : <http://fakty.ictv.ua/ru/index/read-blog/id/1620>.

14. Про затвердження Порядку відбору, схвалення і реєстрації інвестиційних проектів у пріоритетних галузях економіки та вимог до таких проектів / Постанова Кабінету Міністрів України від 14.08.2013 р. № 715 // [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/715-2013-%D0%BF>.

References

1. Ofitsiynyy sayt Natsional'noho banku Ukrayiny [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu do resursu : <http://www.bank.gov.ua/>.
2. Ofitsiynyy sayt Natsional'noyi komisiyi z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu do resursu : <http://www.nssmc.gov.ua/>.
3. Shchodo indeksu platospromozhnosti kredytnykh ustanov: Dyrektyva Rady 89/647/ YeEC vid 18.12.1989 r. [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu : <https://zakon.licasoft.com.ua/index.php/component/lica/?p=0&base=1&menu=330050&u=1&type=1&view=text>
4. Solncev O. Instituty razvitija: analiz i ocenka mirovogo opyta / O. Solncev, M. Hromov, R. Volkov // Problemy prognozirovanija. – 2009. – № 2. – С. 4.
5. Development Banks Role and Mechanisms to Increase their Efficiency [Elektronnyy resurs] / E. Gutierrez, H. Rudolph, T. Homa, B. Enrique // The World Bank. – 2011. – Rezhym dostupu do resursu : <https://www.researchgate.net/publication/228275928>.
6. Mezhdunarodnye banki razvitija [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu do resursu : <http://finance.cofe.ru/M/MEZHDUNARODNYIE-BANKI-RAZVITIYA>.
7. New BRICS Bank a Building Block of Alternative World Order. The World Post. 07.18.2014. [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu do resursu : http://www.huffingtonpost.com/parag-khanna/new-brics-bank_b_5600027.html
8. China Development Bank. Annual Report. 2012. [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu do resursu : <http://www.cdb.com.cn/english>
9. Bank razvitija Kazahstana [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupu : <http://www.kdb.kz/ru/about/reports/>
10. Pshyk B. I. Aktual'ni problemy rozvytku bankivs'koyi investytsiynoyi diyal'nosti v Ukrayini / B. I. Pshyk, O. O. Pechenko // Zbirnyk naukovykh prats' Universytetu bankivs'koyi spravy Universytetu NBU. Kharkivs'kyy inst. bank. spravy. – # 1(16) 2014. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : http://fkd.khivs.edu.ua/archive_2%2817%292014_ukr.html
11. Vasylyeva T. Derzhavni investytsiyno-innovatsiyni banky: problemy ta perspektyvy funkcionuvannya. / T. A. Vasylyeva, V. V. Onishchenko // Naukovyy visnyk: Finansy, banky, investytsiyyi. – 2011. – № 3. – С. 60.
12. Bajbikova Je.R. Dejatel'nost' mezhdunarodnykh bankov razvitija vo II polugodii 2014 g. / Je.R. Bajbikova // Evrazijskaja jekonomicheskaja integracija. – 2015. – № 1 (26). – С. 161, 164.
13. Furman V. Ekonomiku vryatuye Bank rozvytku [Elektronnyy resurs] / V. Furman. – Rezhym dostupu : <http://fakty.ictv.ua/ru/index/read-blog/id/1620>.
14. Pro zatverdzhennya Poryadku vidboru, skhvalennya i reyestratsiyyi investytsiynykh proektiv u priorytetnykh haluzyakh ekonomiky ta vymoh do takykh proektiv / Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 14.08.2013 r. # 715 // [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/715-2013-%D0%BF>.

Редакція отримала матеріал 22 грудня 2015 р.